

บทที่ 2

นิยามและส่วนประกอบของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

ในบทนี้ได้นำเสนอนิยามและประเภทของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ซึ่งมีความแตกต่างกันตามมุมมองของแต่ละฝ่าย ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและทราบถึงข้อดีข้อเสียของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในความหมายต่างๆ รวมถึงการเลือกใช้นิยามของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ทั้งนี้ ยังได้แสดงถึงส่วนประกอบของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามแนวคิดทางบัญชี เพื่อให้ทราบปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในปัจจุบัน

2.1 นิยามของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

นิยามของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย (Interest rate spreads) สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก¹ ดังนี้

1. Ex Ante Spreads คือ ส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยตามสัญญากู้เงินและฝากเงินที่ธนาคารแต่ละแห่งประกาศแจ้งเอาไว้ เช่น ธนาคารคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สำหรับลูกค้าชั้นดี หรือ Minimum Loan Rate (MLR) เท่ากับ 7.0% และจ่ายอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ (สามเดือน) เท่ากับ 3.0% ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยจะเท่ากับ 4.0% เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีความหมายโดยนัยว่าเป็น “ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารเรียกครอง” ซึ่งสะท้อนในมุมมองของประชาชน แต่ยังมีข้อบกพร่องในแง่ของมุมมองด้านความเสี่ยงที่แต่ละธนาคารรับรู้หรือเผชิญอยู่ การที่ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารหนึ่งสูงกว่าอีกธนาคารหนึ่ง อาจไม่ได้หมายถึงอำนาจตลาดที่สูงกว่าหรือมีประสิทธิภาพที่ต่ำกว่าแต่อย่างใด แต่อาจสะท้อนถึงความเสี่ยงจากการปล่อยสินเชื่อที่อยู่ในระดับสูง ทำให้ธนาคารต้องรักษาส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยไว้ให้เพียงพอสำหรับชดเชยความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น (risk premium) ดังนั้น ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามความหมายนี้ จึงอาจไม่เหมาะสมนักในการสะท้อนประสิทธิภาพของแต่ละธนาคาร นอกจากนี้ ในการวัดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามความหมายนี้กระทำได้ยากในทางปฏิบัติ เนื่องจากผู้ศึกษาไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลของการกู้เงินและฝากเงินที่แท้จริงได้ โดยเฉพาะอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ธนาคาร

---

¹ ดูเพิ่มเติม Kunt and Huzinga (January 1998, p6)

เรียกเก็บจริงที่อาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่า MLR ซึ่งธนาคารเองต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบหลายอย่างในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้เหมาะสมกับผู้กู้แต่ละราย เช่น ประเภทของผู้กู้ ประวัติทางการเงิน ฐานะทางการเงิน ประเภทของธุรกิจที่ขอกู้ ประเภทของวงเงิน ระยะเวลาในการขอกู้ นโยบายของธนาคาร รวมถึงหลักประกันที่ใช้ค้ำการขอสินเชื่อดังกล่าว ฯลฯ ซึ่งอยู่ในดุลพินิจของแต่ละธนาคารเอง ในด้านของเงินฝาก อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ลูกค้าได้รับไม่ค่อยแตกต่างจากที่ธนาคารประกาศไว้มากนัก แต่ในบางกรณีที่ผู้ฝากเงินสามารถต่อรองกับธนาคารในการขออัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่สูงกว่าที่ธนาคารประกาศไว้ได้ จากความบิดเบือนในการคิดอัตราดอกเบี้ยกับผู้กู้และผู้ฝากแต่ละรายนั้น การวัดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามความหมายนี้ จึงมักอ้างอิงอัตราดอกเบี้ยพื้นฐานที่ธนาคารประกาศสู่สาธารณชนเป็นหลัก

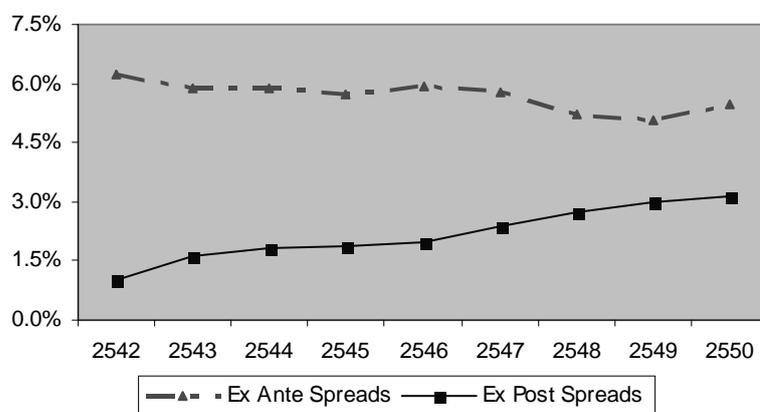
ถึงอย่างไรก็ตาม การเลือกประเภทของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากที่ใช้เป็นตัวแทนในการเปรียบเทียบระหว่างธนาคารก็อาจเกิดความผิดพลาดได้ เนื่องจากแต่ละธนาคารต้องเผชิญกับกลุ่มของลูกค้าที่แตกต่างกัน เช่น กรณีที่เลือกอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี หรือ Minimum Loan Rate (MLR) อาจไม่เหมาะสมกับธนาคารที่มีกลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่เป็นธุรกิจรายย่อยหรือบุคคล ซึ่งควรจะใช้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลูกค้ารายย่อยชั้นดี หรือ Minimum Retail Rate (MRR) แทน ซึ่งน่าจะมีความเหมาะสมกว่า หรือกรณีที่บางธนาคารมีพอร์ตสินเชื่อหลักเป็นการปล่อยสินเชื่อเคหะหรือเช่าซื้อ ซึ่งมักจะคิดอัตราดอกเบี้ยแบบคงที่ (fixed rate) การใช้อัตราดอกเบี้ยลอยตัว (float rate) เป็นตัวแทนอาจจะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เป็นต้น ในด้านเงินฝาก กรณีที่ธนาคารมีพอร์ตเงินฝากส่วนใหญ่เป็นเงินฝากประจำระยะยาว แต่ถ้าเลือกใช้เงินฝากประจำระยะสั้นเป็นตัวแทน ก็จะทำให้เกิดการบิดเบือนหรือไม่สะท้อนส่วนต่างตามความหมายนี้ได้อย่างสมบูรณ์เช่นกัน และยิ่งในสภาวะการแข่งขันปัจจุบัน ธนาคารพาณิชย์ต่างนำเสนอผลิตภัณฑ์ด้านการเงินที่แปลกใหม่และหลากหลายมากขึ้น เช่น อัตราดอกเบี้ยเงินฝากแบบก้าวกระโดดซึ่งมีการแบ่งจ่ายผลตอบแทนเป็นงวดๆ เงินฝากปลอดภาษีระยะยาว เงินฝากประจำ 4 หรือ 5 เดือน เป็นต้น และในด้านเงินกู้ มีการเสนออัตราดอกเบี้ยอิงกับอัตราดอกเบี้ยตามท้องตลาดเป็นครั้งคราวไป เช่น Money Market Rate (MMR), LIBOR หรือ SIBOR บวกเปอร์เซ็นต์ส่วนเพิ่มที่คิดกับลูกค้า ตัวอย่างเช่น คิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ MMR+1.5% หรือ LIBOR+2.0% เป็นต้น ซึ่งเมื่อเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์แล้วจะน้อยกว่าอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารคิดอยู่ตามปกติ ซึ่งจะเกิดในกรณีที่ธนาคารเสนออัตราดอกเบี้ยแข่งขันเพื่อดึงลูกค้ารายใหญ่ เป็นต้น

2. Ex Post Spreads คือ อัตราผลตอบแทนจากเงินทุนที่ระดมมาไปลงทุนในสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดรายได้ เช่น เงินให้สินเชื่อ เงินลงทุนในหลักทรัพย์ ตลาดเงิน ฯลฯ หักด้วยอัตราค่าใช้จ่ายที่ธนาคารต้องจ่ายให้กับต้นทุนของเงินทุนเหล่านั้น ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในความหมายนี้ คือ “ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารได้รับหรือที่เกิดขึ้นจริง” ซึ่งเป็นส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในมุมมองของธนาคาร ด้วยลักษณะของธุรกิจธนาคารพาณิชย์ที่สามารถระดมทุนได้หลายทาง ในขณะเดียวกันก็สามารถเลือกลงทุนในสินทรัพย์อื่นๆ แทนการปล่อยกู้ได้เช่นกัน จึงเป็นการยากที่จะจับคู่รายได้และค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยได้ชัดเจน เช่น ในภาวะที่ธนาคารขาดเสถียรภาพ ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในการฝากเงิน ธนาคารพาณิชย์จำเป็นต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนอื่น ทั้งการกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์ด้วยกันเองและจากธนาคารกลาง ฯลฯ และในทางกลับกัน ในภาวะที่ธนาคารไม่กล้าปล่อยสินเชื่อ แต่กลับมีเงินฝากเป็นจำนวนมาก ธนาคารอาจนำเงินไปพักไว้ในตลาดซื้อคืนพันธบัตรหรือลงทุนในสินทรัพย์อื่นแทน การไม่นำผลตอบแทนดังกล่าวมาคิด อาจทำให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารได้รับแตกต่างไปจากความเป็นจริงได้ ดังนั้น ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามความหมายนี้จึงวัดอัตราผลตอบแทนดอกเบี้ยสุทธิรวมแทน ซึ่งมีนิยามใกล้เคียงกับ Net Interest Margins (NIM)

ทั้งนี้ นิยามส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามความหมายนี้อาจเกิดความผิดพลาดในเรื่องของช่วงเวลาที่แตกต่างกันของรายได้และค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยซึ่งเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นแล้วในรอบปีหรือไตรมาสที่ผ่านมา (flow data) ขณะที่สินทรัพย์และหนี้สินที่ใช้เทียบสัดส่วนเป็นข้อมูล ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (stock data) เนื่องจากแต่ละช่วงเวลารธนาคารมีนโยบายในการเลือกลงทุนในสินทรัพย์และการระดมทุนจากแหล่งต่างๆ แตกต่างกันไปตามแต่สถานการณ์

ภาพที่ 2.1

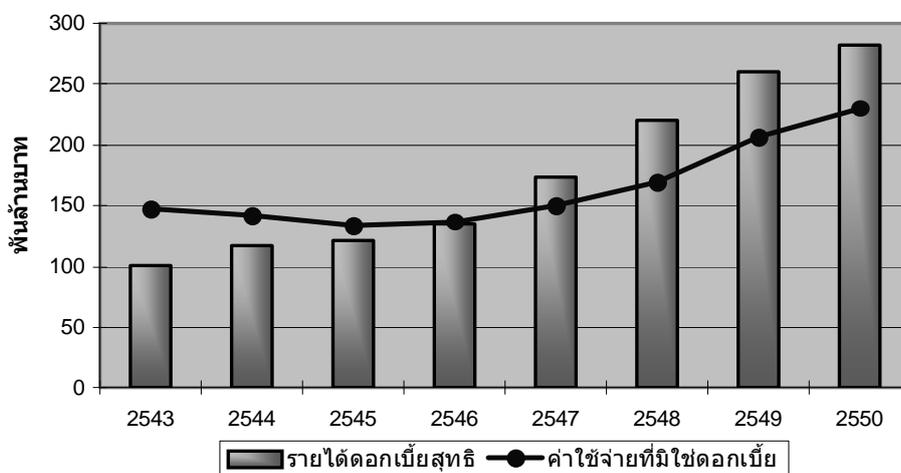
เปรียบเทียบส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยทั้งสองนิยาม

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทยและการคำนวณ

ภาพที่ 2.2

รายได้ดอกเบียรับสุทธิและค่าใช้จ่ายที่มีขีดดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ

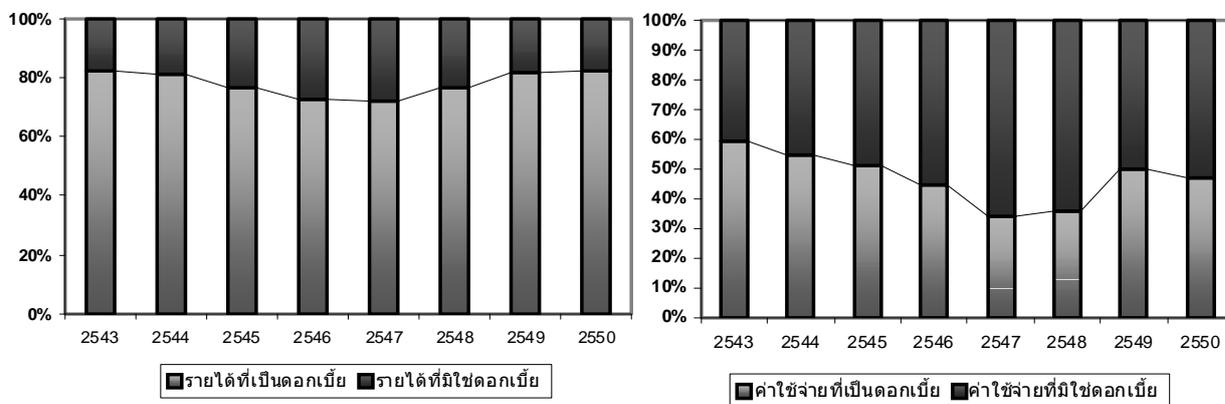
ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทยและการคำนวณ

จากนิยามของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยทั้ง 2 ประเภท พบว่าต่างมีข้อบกพร่องอย่างไรก็ตาม จากภาพที่ 2.1 และ 2.2 พบว่าส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามความหมายหลังหรือ Ex Post Spreads นั้นสะท้อนถึงประสิทธิภาพของธนาคารพาณิชย์ได้ดีกว่า โดยมีทิศทางและแนวโน้มสอดคล้องกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและรายได้ดอกเบียสุทธิ (รายได้ดอกเบียหักค่าใช้จ่ายที่เป็นดอกเบี้ย) เนื่องจากรายได้ดอกเบียสุทธินั้นจะเป็นตัวชดเชยค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ การที่ธนาคารขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการหรือขาดการปรับปรุงและพัฒนาเทคโนโลยีและบุคลากร ย่อมทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานอยู่ในระดับสูง จึงต้องชดเชยด้วยการคงส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยไว้ในระดับสูง ขณะที่ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามความหมายแรก หรือ Ex Ante Spreads มีทิศทางที่ตรงข้ามและค่อนข้างผันผวน ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงเลือกใช้นิยาม Ex post spreads ซึ่งมีความเหมาะสมกว่า

จากภาพที่ 2.2 จะเห็นว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา รายได้ดอกเบียสุทธิของธนาคารพาณิชย์นั้นสูงกว่าต้นทุนในการดำเนินงานกว่า 4 หมื่นล้านบาทต่อปี ซึ่งขัดกับแนวโน้มของภาวะการแข่งขันที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงงานศึกษาที่ผ่านมาต่างพบว่าธนาคารพาณิชย์มีการปรับปรุงประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนในการดำเนินงาน ซึ่งน่าจะทำให้ทุกธนาคารสามารถแข่งขันกันเสนอราคามากขึ้นจากต้นทุนที่ลดลง และน่าจะทำให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยปรับลดต่ำลง จึงเป็นที่น่าสนใจว่าเกิดจากสาเหตุใด ธนาคารยังคงมีการใช้อำนาจตลาดเพื่อให้ได้รายได้ในระดับที่สูงเพื่อชดเชยผลขาดทุนก่อนหน้า ในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจหรือไม่

ภาพที่ 2.3

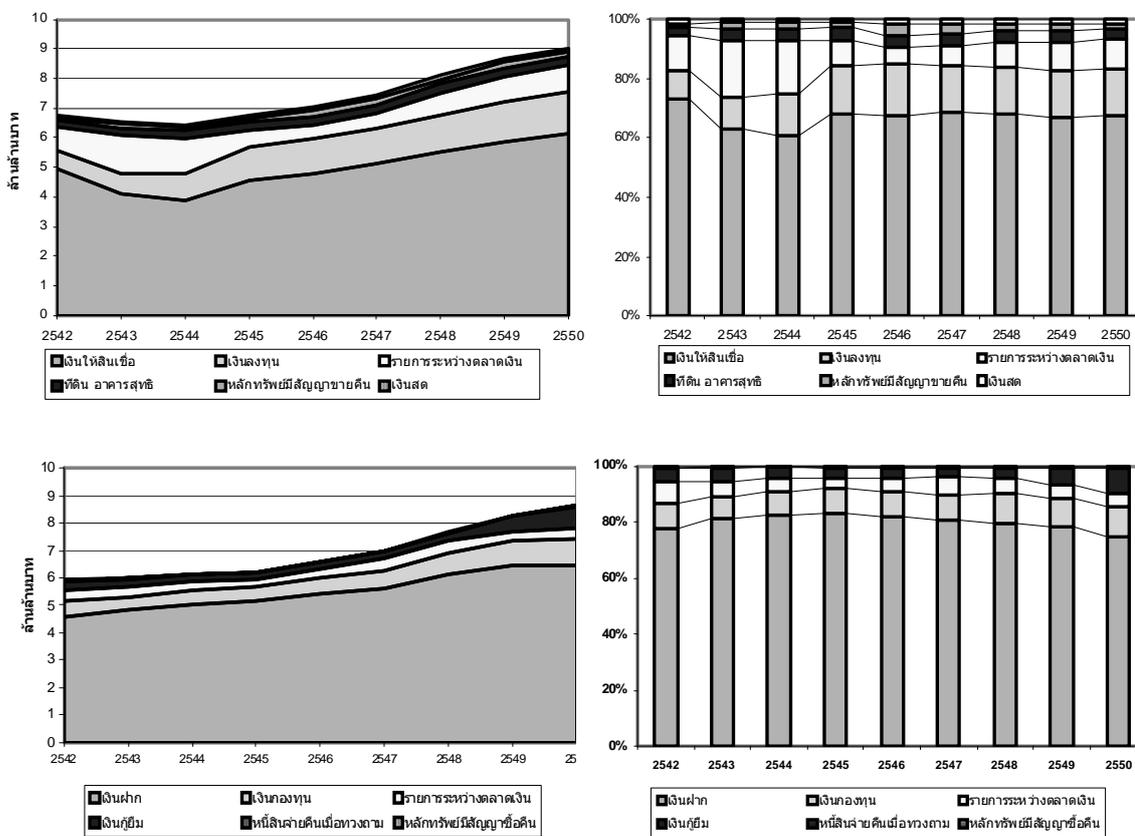
แสดงสัดส่วนรายได้และค่าใช้จ่ายของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทยและการคำนวณ

ภาพที่ 2.4

แสดงแหล่งที่ใช้ไปและได้มาของเงินทุนของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทยและการคำนวณ

ถึงแม้ว่าการแข่งขันที่มีใช้ราคาจะเพิ่มมากขึ้นภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 แต่รายได้หลักของธนาคารพาณิชย์ยังคงเป็นรายได้ที่เป็นดอกเบี้ยประมาณร้อยละ 80 ของรายได้ทั้งหมด ขณะที่สัดส่วนของค่าใช้จ่ายที่เป็นดอกเบี้ยก็มีแนวโน้มลดลง (แสดงดังภาพที่ 2.3) และเมื่อพิจารณาสัดส่วนของแหล่งที่ใช้ไปและได้มาของเงินทุน พบว่ายังคงเป็นเงินให้สินเชื่อและเงินฝากที่มีสัดส่วนมากที่สุด (แสดงดังภาพที่ 2.4) สะท้อนให้เห็นว่าระบบธนาคารพาณิชย์ของไทยยังคงพึ่งพาการปล่อยสินเชื่อและการรับฝากเงินเป็นสองธุรกรรมหลัก และเมื่อพิจารณาสัดส่วนของเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝากทั้งระบบในบทที่ 1 (แสดงดังตารางที่ 1.1) ที่มีสัดส่วนต่ำกว่า 1 ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นว่าเงินที่ใช้ปล่อยสินเชื่อของธนาคารทั้งหมดนั้น อนุมานได้ว่ามาจากเงินฝากเพียงอย่างเดียว หรือมีเงินฝากเพียงพอที่จะปล่อยเงินกู้ที่มีอยู่ได้ทั้งหมด การใช้ นิยามของ Ex Post spreads หรือ NIM มาใช้ในการศึกษา ซึ่งเป็นรายได้ดอกเบี้ยสุทธิรวมนั้น อาจไม่สะท้อนปัญหาของการทำหน้าที่หลักของธนาคารพาณิชย์ คือ การปล่อยสินเชื่อและการรับฝากเงินได้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้ศึกษาให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นหน้าที่หลักที่ประชาชนทั่วไปประทับใจและเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของธนาคารพาณิชย์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการมีอยู่หรือไม่ของอำนาจผูกขาดในระบบธนาคารพาณิชย์ งานศึกษานี้จึงลดข้อนิยามของ ex post spreads โดยจะพิจารณาเฉพาะอัตราดอกเบี้ยรับของเงินให้สินเชื่อ โดยคำนวณจากรายได้ดอกเบี้ยของเงินให้สินเชื่อ (*Interest Income on Loans : IIL*) ต่อปริมาณเงินให้สินเชื่อ ถัวเฉลี่ย (*L*) หักด้วยอัตราดอกเบี้ยจ่ายของเงินฝาก ซึ่งคำนวณจากค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยของเงินฝาก (*Interest Expense on Deposit : IED*) ต่อปริมาณเงินฝาก ถัวเฉลี่ย (*D*) นอกจากนี้ ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย (*S*) ตามนิยามนี้ยังสอดคล้องกับแบบจำลองและวิธีที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งผู้ศึกษาได้แสดงไว้ในบทถัดไป โดยมีนิยามของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ดังนี้

$$S = i_L - i_D = \frac{IIL}{L} - \frac{IED}{D}$$

โดยที่ i_L, i_D คือ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ธนาคารได้รับและอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคารจ่ายตามลำดับ

2.2 ส่วนประกอบของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามแนวคิดทางบัญชี

มีแนวคิดทางบัญชีที่พูดถึงส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย โดยดูจากงบกำไรขาดทุนและงบดุลของธนาคารพาณิชย์ แต่แนวคิดนี้ถูกแย้งโดย Hanson and Rocha (1986) และ Barajas (1996) ว่าไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์หรือบอกถึงลักษณะของโครงสร้างตลาด ซึ่งคาดว่าจะมีส่วนต่อการกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามแนวคิดทางบัญชีนี้จะมีข้อบกพร่อง แต่ก็สะท้อนถึงผลประกอบการของแต่ละธนาคาร และง่ายต่อการเปรียบเทียบระหว่างธนาคารซึ่งมีพื้นฐานที่ต่างกัน ให้อยู่บนพื้นฐานเดียวกันเพื่อการเปรียบเทียบ รวมถึงมีส่วนในการพิจารณาเลือกหรือกำหนดตัวแปรที่คาดว่าจะส่งผลต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในการศึกษาครั้งนี้

เมื่อพิจารณาจากงบกำไรขาดทุนของธนาคารพาณิชย์จะพบว่า กำไรหลังหักภาษี (P) เท่ากับ รายได้ที่เป็นดอกเบี้ย (II) บวก รายได้ที่มีใช้ดอกเบี้ย (NII) หัก ค่าใช้จ่ายที่เป็นดอกเบี้ย (IE) หัก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (OC) หัก หนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญและขาดทุนจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ($PROV$) และ หัก ภาษีเงินได้นิติบุคคล (T) แสดงดังสมการต่อไปนี้

$$P = II + NII - IE - OC - PROV - T \quad (2.1)$$

หารสมการที่ 2.1 ด้วยสินทรัพย์รวม (A) จะได้

$$\frac{P}{A} = \frac{II}{A} + \frac{NII}{A} - \frac{IE}{A} - \frac{OC}{A} - \frac{PROV}{A} - \frac{T}{A} \quad (2.2)$$

จากสมการที่ 2.2 ผลต่างระหว่างพจน์ที่หนึ่งและสามทางขวามือของสมการ คือนิยามส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย Net Interest Margins (NIM) ซึ่งประกอบด้วย กำไรหลังหักภาษี (P) บวก ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (OC) บวกด้วยหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญและขาดทุนจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ($PROV$) บวกด้วยภาษีเงินได้นิติบุคคล (T) และหักรายได้ที่มีใช้ดอกเบี้ย (NII) โดยทั้งหมดคิดเป็นสัดส่วนต่อสินทรัพย์รวม (A) แสดงส่วนประกอบของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามแนวคิดทางบัญชี ดังนี้

$$NIM = \frac{P}{A} + \frac{OC}{A} + \frac{PROV}{A} + \frac{T}{A} - \frac{NII}{A} \quad (2.3)$$

ตารางที่ 2.1

Net Interest Margins (NIM) ของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ ปี พ.ศ. 2542-2550

หน่วย: เปอร์เซ็นต์

ธนาคาร	สินทรัพย์ รวมเฉลี่ย (ล้านบาท)	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	ค่าเฉลี่ย
ธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ		1.03	1.61	1.83	1.87	1.98	2.38	2.75	3.00	3.13	2.17
แบ่งตามประเภทการจดทะเบียน											
ธนาคารพาณิชย์ไทย		0.89	1.40	1.67	1.80	2.00	2.48	2.83	3.10	3.25	2.16
สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ		1.50	3.11	3.01	2.47	1.86	1.65	2.19	2.29	2.31	2.27
แบ่งตามขนาดของสินทรัพย์											
BBL	1,346,908	0.64	1.86	1.90	1.79	1.81	2.34	2.89	2.99	2.98	2.13
KTB	1,097,457	0.61	1.38	2.00	1.86	2.00	2.84	3.34	3.85	3.65	2.39
KBANK	826,818	1.38	1.98	2.12	2.11	2.17	2.94	3.59	3.70	3.79	2.64
SCB	796,563	1.55	2.11	2.26	2.62	2.59	2.75	3.09	3.25	3.34	2.62
ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่	เฉลี่ย	1.04	1.83	2.07	2.10	2.14	2.72	3.23	3.45	3.44	2.45
BAY	534,452	0.68	1.36	1.12	1.48	1.64	2.31	2.52	2.74	2.91	1.86
TMB	507,544	0.30	0.58	1.01	1.44	1.71	1.60	2.04	2.01	2.61	1.48
SCIB	391,520	-0.46	-0.30	0.67	1.20	1.86	2.10	2.53	3.07	2.94	1.51
BT	243,541	-1.40	-0.77	1.34	0.88	0.84	1.16	1.38	2.45	3.08	1.00
UOBT	174,433	0.90	1.71	2.05	2.24	2.21	2.44	2.21	3.29	3.10	2.24
BMB	171,570	-1.40	-0.64	0.42	-	-	-	-	-	-	-0.54
TBANK	154,434	-	-	-	1.97	1.95	1.53	1.26	2.33	2.66	1.95
DTDB	99,226	0.90	2.08	2.25	2.41	2.45	-	-	-	-	2.02
SCBT	91,488	0.77	1.83	2.84	4.84	5.27	6.46	3.92	4.73	3.82	3.83
TISCO	81,598	-	-	-	-	-	-	3.08	2.36	3.14	2.86
KK	78,049	-	-	-	-	-	-	4.77	3.89	5.67	4.78
UOBR	54,909	-2.09	-0.26	0.36	1.58	2.87	3.48	-	-	-	0.99
ACL	45,346	-	-	-	-	-	-	2.83	2.32	2.20	2.45
ธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก	เฉลี่ย	-0.20	0.62	1.34	2.00	2.31	2.64	2.65	2.92	3.21	2.03

ที่มา: จากการคำนวณ

จากตารางที่ 2.1 แสดงค่า NIM ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย โดยพบว่าตลอดช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ธนาคารพาณิชย์โดยรวมมี NIM เพียง 2.17% เมื่อเทียบกับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารประกาศต่อสาธารณชน (Ex Ante Spreads) ตามภาพที่ 1.1 ที่ประมาณ 5-6% ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการที่ธนาคารพาณิชย์โดยรวมคงอัตราดอกเบี้ยที่ประกาศต่อสาธารณชนไว้ในระดับสูงตลอดช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ก็เพื่อชดเชยผลการขาดทุนที่ผ่านมา รวมถึงรองรับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น และด้วยสภาพเศรษฐกิจของประเทศที่เริ่มฟื้นตัวส่งผลให้

NIM ของธนาคารพาณิชย์ทุกกลุ่มเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ยกเว้นทิศทางของค่า NIM ของสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างมากจาก 1.50% ในปี พ.ศ. 2542 เป็น 3.11% ในปี พ.ศ. 2543 และทยอยลดลงต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2547 หลังจากนั้นค่อยๆ ปรับตัวเพิ่มขึ้นสอดคล้องตามทิศทางของธนาคารพาณิชย์อื่นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอาจเป็นเพราะในช่วงที่ประเทศประสบปัญหาด้านสถาบันการเงิน ทำให้ผู้บริโภคหันไปพึ่งพาสถาบันการเงินต่างชาติ ซึ่งมีความมั่นคงมากกว่า และต้องยอมรับกับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ต่ำและอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ในประเทศ ทำให้สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีผลกำไรด้านดอกเบี้ยสูงขึ้นมากในช่วงระยะแรกหลังวิกฤตเศรษฐกิจ

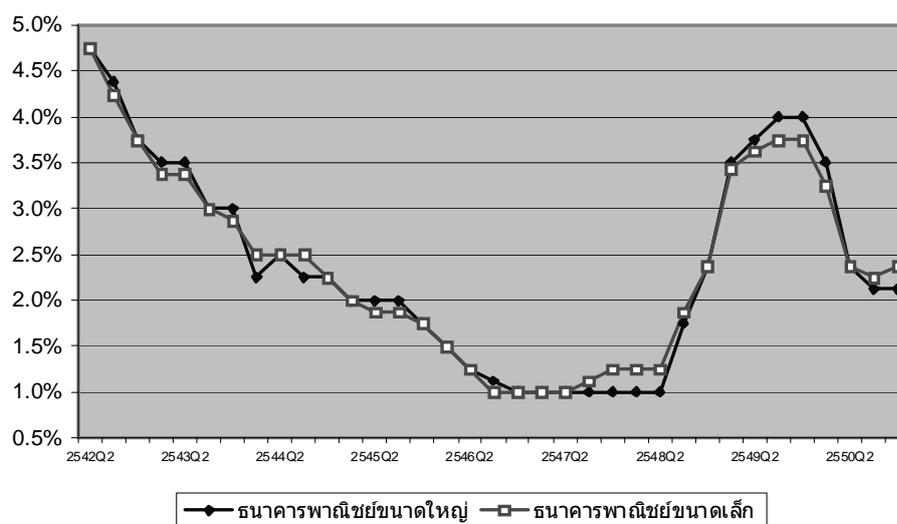
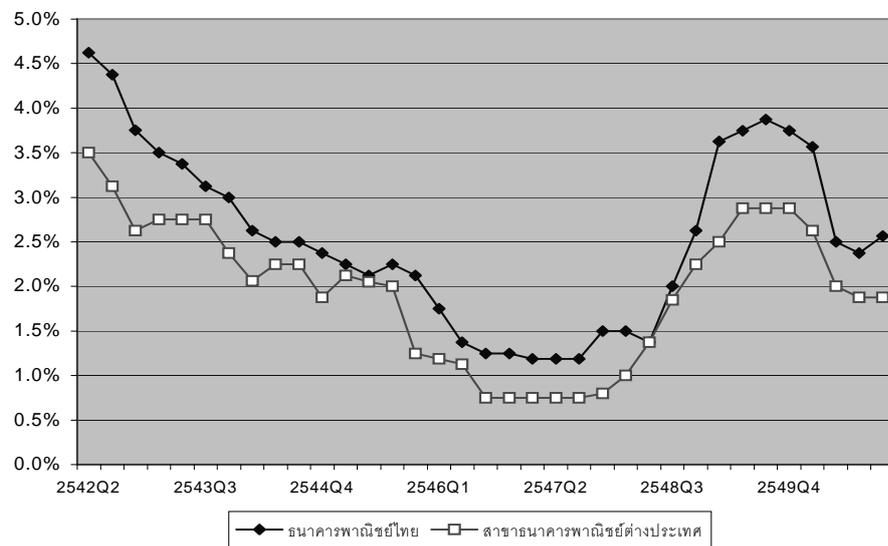
ทั้งนี้สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมี NIM สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจเป็นเพราะด้วยธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีเงินทุนที่แข็งแกร่ง จึงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการระดมทุนในประเทศ ต่างกับธนาคารพาณิชย์ในประเทศซึ่งยังคงพึ่งพาแหล่งเงินทุนหลักจากการรับฝากเงินจากประชาชน และยังในภาวะที่ประเทศประสบกับปัญหาสถาบันการเงิน ประชาชนขาดความเชื่อมั่น ยิ่งทำให้ธนาคารพาณิชย์ในประเทศมีต้นทุนจากการแข่งขันกันระดมเงินฝากเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การเสนออัตราดอกเบี้ยเงินฝากของสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศจึงอยู่ต่ำกว่าระดับของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในประเทศตลอดช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (แสดงดังภาพที่ 2.5) โดยในช่วงไตรมาส 4 ของปี พ.ศ. 2545 สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศบางแห่งไม่มีการจ่ายอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก (0%) เป็นระยะเวลา นานกว่า 3 ปี จนถึงปลายปี พ.ศ. 2548 และในการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ก็พบว่าสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ในประเทศ (แสดงดังภาพที่ 2.6) อาจจะเป็นเนื่องด้วยวัตถุประสงค์ของการเข้ามาหลักๆ ของธนาคารพาณิชย์ต่างชาติ คือ เพื่อรองรับบริการลูกค้าของประเทศของตนมากกว่าแข่งขันอย่างเต็มรูปแบบ ทำให้การเสนออัตราดอกเบี้ยเงินกู้นั้นไม่จำเป็นต้องแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์ในประเทศมากนัก จากการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ต่ำกว่าและอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงกว่า ทำให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศสูงกว่าธนาคารพาณิชย์ในประเทศ จึงส่งผลให้ได้ NIM สูงกว่าตามไปด้วย

สำหรับการแบ่งกลุ่มตามขนาดของสินทรัพย์พบว่า ทั้งสองกลุ่มขนาดธนาคารมี NIM เพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกัน โดยกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่มี NIM เฉลี่ย 2.45% สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก 0.42% ซึ่งมี NIM เฉลี่ยที่ 2.03% ทั้งนี้จะเห็นว่าค่า NIM ที่ได้กลับผูกผันกับการเสนอส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินฝากไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก แต่พบความแตกต่างในการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ โดยธนาคารพาณิชย์

ขนาดเล็กจะเสนออัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูงกว่า (แสดงดังภาพที่ 2.5 และ 2.6) ทำให้มีส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยสูงกว่า แต่กลับได้ NIM ต่ำกว่า สะท้อนถึงปัจจัยทางจุลภาคที่แต่ละกลุ่มธนาคารเผชิญอยู่แตกต่างกัน ทั้งคุณภาพของลูกค้าหนี้ ประสิทธิภาพของธนาคารพาณิชย์เอง ฯลฯ จึงเป็นที่น่าสนใจถึงความแตกต่างดังกล่าว

ภาพที่ 2.5

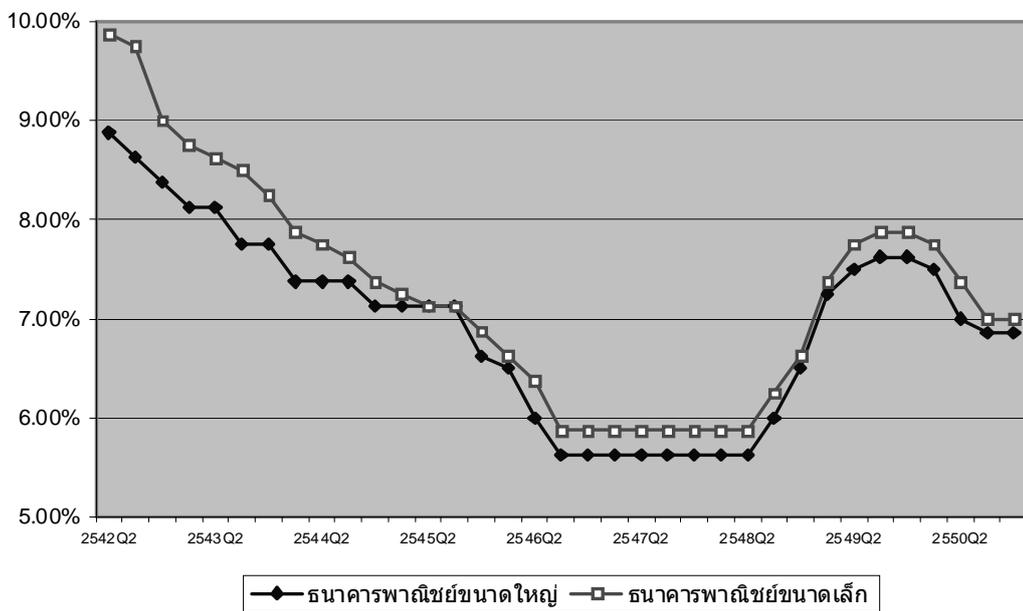
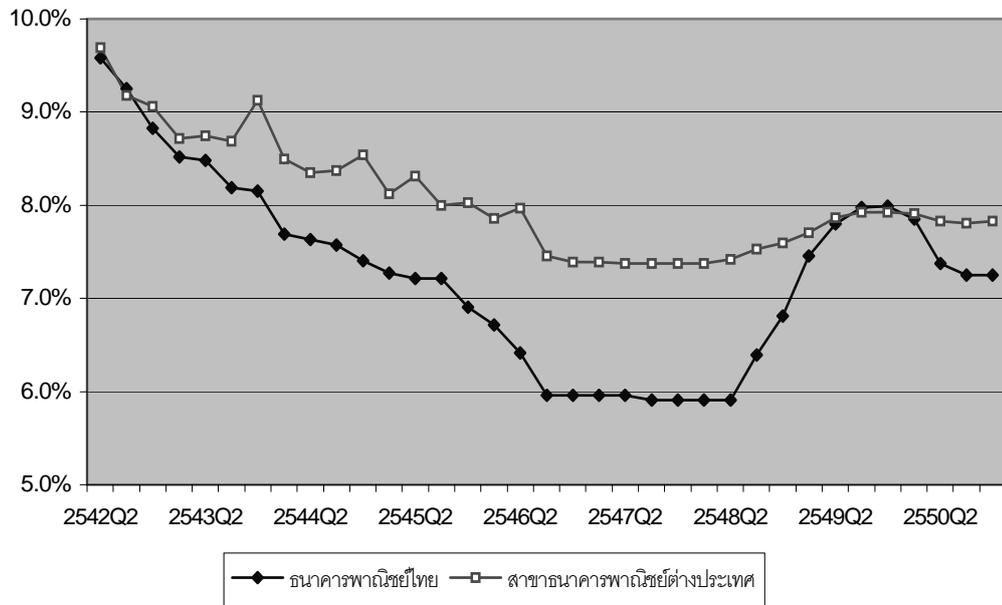
อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำสามเดือนเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์
แบ่งตามที่ตั้งของการจดทะเบียนและขนาดของธนาคาร

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทยและการคำนวณ

ภาพที่ 2.6

อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ Minimum Lending Rate (MLR) เฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์
แบ่งตามที่ตั้งของการจดทะเบียนและขนาดของธนาคาร

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทยและการคำนวณ

ตารางที่ 2.2

ส่วนประกอบของ NIM ของธนาคารพาณิชย์เฉลี่ยช่วงปี พ.ศ. 2542-2550

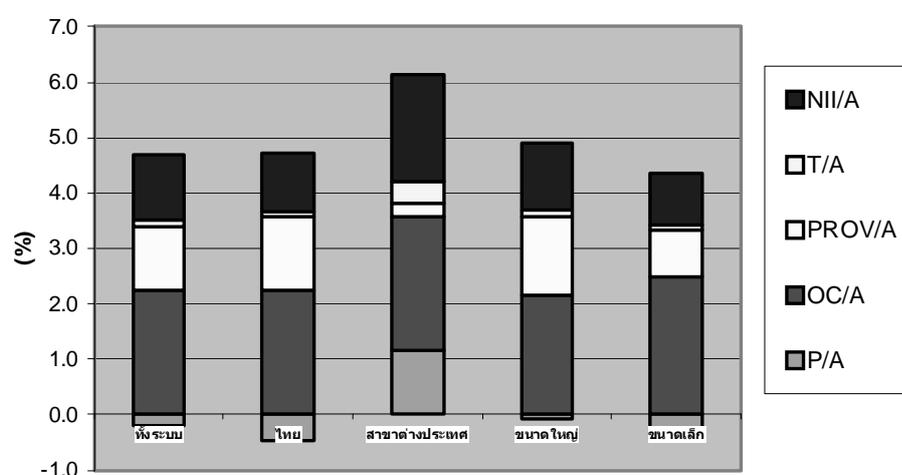
หน่วย: เปอร์เซ็นต์

ธนาคาร	P/A	OC/A	PROV/A	T/A	NII/A	NIM
ธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ	-0.20	2.25	1.14	0.13	1.15	2.17
ธนาคารพาณิชย์ไทย	-0.46	2.26	1.31	0.09	1.05	2.16
สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ	1.15	2.42	0.24	0.40	1.94	2.27
ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่	-0.07	2.16	1.42	0.13	1.19	2.45
ธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็ก	-0.43	2.48	0.85	0.09	0.95	2.03

ที่มา: จากการคำนวณ

ภาพที่ 2.7

ส่วนประกอบของ Net Interest Margin (NIM) ของธนาคารพาณิชย์ช่วงปี พ.ศ. 2542-2550

ที่มา : จากการคำนวณ

จากนิยามส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามสมการที่ 2.3 ทำให้พบว่าปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบหลักของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ คือ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน โดยมีค่าใกล้เคียงกันในทุกกลุ่มธนาคารที่ประมาณ 2.16-2.48% ขณะที่ตัวแปรสะท้อนคุณภาพของลูกหนี้กลับพบว่าธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่มีการกันสำรองในสัดส่วนที่สูงสุดที่ 1.42% แต่ทั้งนี้ ไม่อาจสรุปได้ว่าธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่จะเผชิญกับกลุ่มลูกหนี้ที่มีคุณภาพแย่กว่า อาจสืบเนื่องมาจากการขยายการปล่อยสินเชื่ออย่างมากในช่วงที่ผ่านมา โดยการปล่อยสินเชื่อ

ยังคงเป็นการลงทุนหลักของเหล่าธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มธนาคารพาณิชย์อื่น ทำให้พบว่ามีค่าสูงกว่าโดยเปรียบเทียบ ขณะที่สาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีค่าต่ำที่สุด เน้นย้ำถึงการปล่อยสินเชื่อที่มีความระมัดระวังอย่างมากและมีได้มีจุดประสงค์เพื่อขยายตลาดสินเชื่อ สำหรับตัวแปรกำไรหลังหักภาษีต่อสินทรัพย์รวม (Return on Asset : ROA) ซึ่งเป็นตัวสะท้อนการดำเนินงานของธนาคาร พบว่าสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีค่าเป็นบวก ขณะที่ธนาคารพาณิชย์ในประเทศมีค่าเป็นลบ ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการแบกรับภาระขาดทุนของธนาคารพาณิชย์ในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้ความสามารถในการทำกำไรยังอยู่ในระดับต่ำนั่นเอง นอกจากนี้ จะพบว่าสัดส่วนของรายได้ที่มีใช้ดอกเบี้ยของสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีค่าเฉลี่ยสูงถึง 1.94% อาจสะท้อนให้เห็นว่าสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศเน้นการบริการเป็นหลัก (Service-based) มากกว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ในประเทศ หรืออาจเป็นเพราะขนาดของสินทรัพย์ที่ต่ำกว่ามากก็เป็นได้ ขณะที่ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่มีค่ามากกว่าภาพรวมทั้งระบบและมากกว่าธนาคารพาณิชย์ในประเทศ เน้นย้ำถึงความยิ่งใหญ่และอิทธิพลที่มีต่ออุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ของประเทศ เป็นผลมาจากการเร่งขยายตัวของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ในช่วงที่ผ่านมา ทั้งการปรับภาพลักษณ์ การตลาด ขยายสาขา และเพิ่มจำนวนพนักงาน เพื่อรองรับการแข่งขันที่มีใช้ดอกเบี้ยที่มีสัญญาณรุนแรงเพิ่มมากขึ้นนั่นเอง สำหรับตัวแปรด้านภาษีพบว่าสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศมีค่าสูงสุด 0.4% ขณะที่กลุ่มธนาคารอื่นมีค่าเฉลี่ยประมาณ 0.1% เป็นเพราะในช่วงหลังวิกฤตฯ ธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบได้รับการยกเว้นการเสียภาษี เป็นหนึ่งในมาตรการที่ทางการช่วยให้ธนาคารพาณิชย์สามารถฟื้นตัวได้จากปัญหาวิกฤตทางการเงินในช่วงนั้น จึงพบว่ามีค่าค่อนข้างน้อย